

א) [סנהדרין 65, קה.], ב) אסתר רבה פרשה י ע"ש, ג) אסתר ה א, ד) כך איתא באסתר רבה פרשה ז ד"ה ד"א אם על המלך טוב ובתרגום שני אסתר ג ט ע"ש.

הנהגות הב"ח

א) גמ' אמר ליה ההוא סגי ליה: (ב) שם כיון דאמר ליה בת מלכים אנא מנצית שאלו: (ג) רש"י ד"ה שמי סופר וכו' עד שצוה כורש וכו' כמנעו שטנה [והובא בסדר עולם שבני המן כתבו שטנה הס' 7: (ד) ד"ה מלמד שהימה וכו' מרובי דבר זה] אהה לומד שהיה לה לומר המן הרע הזה אלא שהיתה רוצה לומר על אחשורוש איש נר ואריג (על המן הרע הזה: (ה) תוס' ד"ה ודמי וכו' כל פירוט. נ"ב פי' הכר הוא ס' מנה [ושל קדש ק"כ מנה] והמנה כ"ה סלעים [והמן נתן עשרת אלפים ככרות של חול שהם ה' אלפים של קדש והמתנות השקל בעד מ"ר אלף משנה אחת עולה מאת ככר של קדש] וימי שנותיו שבעים שנה ומנן כ' ומעלה נתנו כופר נפש והמן נתן בעד ממשם שנה בעד מ"ר אלף:

ליקושי רש"י

[שייך לרף טו:] שריבבתי. אשחרוני אשחרוני ידו וגללו למטה [ברכות נד:]. עדי חצי המלכות וכו'. דבר שהיה נאמנע ונחתי המלכות הוא בית המקדש שהחילו לננותו כימי כורש וכו' כי זהו לצטל המלכה ואחשורוש שעתה אחתיו גם הוא ציטל המלכה ופשוטו של מקרא אף אם תשאל ממני חצי המלכות אמן לך [אסתר ה, ג]. המודיעי. מהר המודיעי היה [כ"ב, יז]. בחומם אשית את משתייהם. אכיון שהיו משתייהם צעק החוס כלי שישמרו ירימה נא. [שם] שבטיהם ברחם נשברו. ולא נרכיס להיות נשכרים לשוט מלאכה מרעיס ונשכרו צלחם פלגתם ש"א ב. [ה]. נפצה ציה מילתא וכו'. שם את לנו על שומנה אסתר את המן שמה נמנה עיניה זו והרנה. הדר אמר וכו'. אי אפשר שלא ידע אדם שהוא אוהב ענתם ויגלה לו הדר אמר ד"בא וכו'. וזו וזו שמה שמה לי אדם טובה ולא נמלתי ואין חוששין עוד לי לפיכך ואמר להיא את ספר הכרונות [אסתר ו, א]. [ע"כ שייך לרף טו:]

עבד. שמכר המן את עצמו למרדכי קודם לכן ימים רבים נכבדי לחם [לעיל טו]. שמכר עצמו לעבד על חוסר מזונות כשנתמנו ראשי גייסות מרדכי והמן נמלמה אחת [אסתר ה, ג]. רבי בני. בית המלך [ברכות טו]. רברבנוהי. שריו [ע"פ זכריה ג, ז]. ואתה על במוותימו תדרוך. כענין שנאמר [יהושע י, כד] שימו את רגליכם על זוארי המלכים האלה [דברים לג, כט]. אייגרא. גג [מנחות טד:]. ד"י עיניה. נשא עיניו [ביצה כז:]. לפני אפרים ובנימין ומנשה. כשהיו לרכיס לישועתן אע"פ שהם רשעים ואינם כלי עבודה גורמת להם [תהלים פ, ג]. ויאמר ויאמר צמה צ"י. כל מקום שנאמר ויאמר ויאמר צ"י פעמים אינו אלא למדרש. אמר רב אבהו בתחלה. היה מדבר עמה על ידי שליח עכשיו שידע שממשפת מלכיס הוא ליבר עמה הוא נעלמו [אסתר ז, ה]. על המטה. לרכן היה לשב נקטורה על זקן על גבי המטות כמו שאמר נראש הספר מטות זהו וכסף לגבי המטה. הגם שבבוש. לשון מימה הוא לכבוש לאנוס נחוקה כמו [מדנר לב] ונכסה הארץ [שם]. [ח]. ויאמר הרבונה וגו'. גם רעה אחרת עשה שהכין העץ לתלות אוהבו של מלך שהייל המלך ממש המות [שם]. [ט]. וישלך עליו. המשלך עליו רעה ולא יתמוג. מידו. של רשע ומכחו וממקומו. ברוח יברח. בן עתה שהיה מסייעו נחמלה יצח מעור ידו צעטת כשלונו כמו עשה מרגנה להמן [איוב כו, כב].

אל בית מלשמה הנין והמן נפל על המשפה אשר אסתר עליה ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בפרת הדבר יצא מפי המלך ופי המן חפז: [אסתר ג, ח]. [אסתר ג, ט]. וישלך עליו ולא יחבל מידו ברוח יברח: [איוב כו, כב]

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה טז.

גמ' עבד שקנה נכסיו. ע"ל טו ע"א רש"י ד"ה וזה גל:

הנהגות וציונים

א) בכת"י קומצא דקמחא: [ב] בכת"י נוסף אדהכי: [ג] בכת"י ובע"י נוסף וחזייה כיון הזות: [ד] בילקושי (כת"י) נוסף משולה לעפר דכתיב וזוהי זרעך כעפר הארץ ומשולה לכוכבים דכתיב וספור הכוכבים וגו' בן יהודה זרעך: [ה] בכת"י נוסף וגו' חמש חליפות שמלות: [ו] ברש"י שבע"י הגידא סופר המלכים היה מימי כורש ושונא ישראל היה כמ"ש וכו': [ז] ברש"י שבע"י ומה שקרא: [ח] יש כאן ט"ס והיה כתוב בר"ת "ח"ש" וטעו המדפיסים וכתבו "חצי שקל" וצ"ל המישים שקלים, וכ"ה במד"ד (יעב"ץ ועוד, ע"י בילקושי וע"י בליקושי מאמרים לר"צ הכהן את טו ד"ה ואמרו, וע"י כ"ה): [ט] נראה דחסר כאן בגי' הב"ח ובנו של המן הזה (וכע"ז ברש"י שבע"י): [י] נדצ"ל מרדכי דבריה אתה לומד (וכ"ה ברש"י שבע"י):

תורה אור השלם

א) ויאמר המלך מה נעשה ויקר וגדולה למרדכי על זה ויאמרו גשרי המלך משרתיו לא נעשה עמו דבר: [אסתר ג, ג]

ב) ויאמר המלך מי בחרו והמן פא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו: [אסתר ג, ד]

ג) ויאמר המלך להמן מהר קח את המלכוש ואת הסוס באשר דברת נעשה בן למרדכי היהודי היושב בשער המלך אל תפל דבר מכל אשר דברת: [אסתר ג, ד]

ד) ויקח המן את המלכוש ואת הסוס וילבש את מרדכי ויבדוהו ברחוב העיר ויקרא לפניו קבה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו: [אסתר ג, ה]

ה) בנפל אויבה אל תשקח ובקשלו אל יגל לקד: [משל ב, יז]

ו) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ב"י מן עונד ואשר הרב גאותך ויחששו אויביך לך ואתה על במותתמו תדרוך: [דברים לג, כט]

ז) וישב מרדכי אל שער המלך והמן נדחף אל ביתו אבל תפוי ראש: [אסתר ג, ו]. [ח] ויספר המן לרש אשתו ולכל אויביו את כל אשר קרהו ויאמרו לו תבטו ורש אשתו אם מרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפל לפניו לא תוכל לו כי נפל תפול לפניו: [אסתר ג, ז]. [ח] והודה אתה יהודי אחיך ידך בערף אויבך ושתמו לך בני אויבך: [בראשית כח, י]. לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך וזכה לישועתה לנו: [תהלים פ, ג]

שמישי. סופר המלך שונא ישראל היה ומימות כורש היה כורש וציטלו ואף צימי אחשורוש עשה כן שנאמר (ס) ונמלכות אחשורוש נחמלת מלכותו כחצו שטנה: זו הכין. ללורך עלמנו: דיסקרתא. כפר: נהרא. ליעול מכס: רבנן. תלמידיו: הלכות קמיוצה. דורש צענינו של יום ושטה עשר צניסן היה² הוא יום תנופת העומר: ואשקול למוזיא. ואטול שערי: אסרתינהו. למה עליהן להצניסן: אומני. ספרים: זוזא. זוג של ספרים כעין מספרים: עציץ. כלי חרס: ולתעניתו. יום שלישי לתענית היה שהחילו להתענות צ"ד צניסן ומה שאמר¹ המקרא ליום אחמול שלישי ויהי צום השלישי ומלכש אסתר מלכות² יום שלישי לשילוח הרגים היה: אם מודע היהודים. יש זרע ציהודים שאם הוא צא מהם לא מוכל לו: מלמד שהביאוהו בבה"ה. ולא רמץ יפה מטיטופו: שוה. מושש: מלמד שהיתה מחוזה כנגד אחשורוש. מרצוי (ז) אתה לומד איש נר ואויב המן הרע הזה: נופל. לשון עושה והולך נופל ורועה לזקוף והמלאך מפילו: וישלך עליו. הקצ"ה משלך פורענות על הרשע צלי חמלה: מידו ברוח יברח. צני סיעתו ומרצוי צורמים מידו: אחת ש"א אסתר. שהיה כעוס אחשורוש על מה שעשה המן לאסתר: דבר שנצטער בו אותו צדיק. לעבד נמכר יוסף על ידי קנחת אחיו: יכשל

חשיב ליה למלכא מכולהו רברבנהו השתא לישוייה בלאני וספר אמר ליה רשע ולאן ספר של כפר קרצום היית תנא המן ספר של כפר קרצום היה עשרים ושנים שנה בטר דשקלינהו למוזייה לבשינהו למאניה אמר ליה סק ורכב ביה אמר ליה לא יכילנא דכחישא חילאי מימי תעניתא גחין וסליק כי סליק בעט ביה אמר ליה לא כתיב לנו³ בנפל אויבך אל תשמח אמר ליה הגי מולי בישראל אבל בדידכו כתיב⁴ ואתה על במוותימו תדרוך⁵ ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו כי הוה נקיט ואזיל בשבילא דבי המן חזיתיה ברתיה דקיימא אייגרא סברה האי דרכיב אבוה והאי דמוסי קמיה מרדכי שקלה עציצא דבית הכסא ושדיתיה ארישא דאבוה דלי עיניה⁶ וחזת דאבוה הוא נפלה מאיגרא לארעא ומתה והיינו דכתיב⁷ וישב מרדכי אל שער המלך אמר רב ששת ששב לשקו ולתעניתו⁸ והמן נדחף אל ביתו וחפוי ראש אבל על בתו וחפוי ראש על שאירע לו⁹ ויספר המן לרש אשתו ולכל אויביו וגו' קרי להו אוהביו וקרי להו חכמיו אמר רבי יוחנן כל האומר דבר חכמה אפילו באומות העולם נקרא חכם¹⁰ אם מודע היהודים מרדכי וגו' אמרו ליה אי משאר שבטים קאתי יכלת ליה ואי משבט יהודה ובנימין ואפרים ומנשה לא יכלת ליה יהודה דכתיב¹¹ ידך בערף אויבך אינך דכתיב בהו¹² לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך¹³ כי נפל תפול לפניו דרש ר' יהודה בר אלעאי שתי נפילות הללו למה אמרו זו משולה לעפר¹⁴ ומשולה לכוכבים כשהן יורדין וירדין עד עפר וכשהן עולין עולין עד לכוכבים¹⁵ וסריסי המלך הגיעו ויבהילו מלמד שהביאוהו בבה"ה¹⁶ כי נמכרו אני ועמי וגו' כי אין הצר שוה בנוק המלך אמרה לו צר זה אינו שוה בנוק של מלך איקני בה בושתי וקמלה השתא איקני בדידי ומבעי למקמלי¹⁷ ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה ויאמר לי אמר רבי אבהו בתחלה על ידי תורגמן כיון דאמרה ליה (3) מדבית שאול קאתינא מיד ויאמר לאסתר המלכה: ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה אמר ר' אלעזר מלמד שהיתה מחוזה כלפי אחשורוש ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן: והמלך קם בחמתו וגו'¹⁸ והמלך שב מגנת הביתן מקיש שיבה לקימה מה קימה בחימה אף שיבה בחימה דאזל ואשכח למלאכי השרת דאיידמו ליה כגברי וקא עקרי לאילני דבוסתני ואמר להו מאי עובדיכו אמרו ליה דפקדינן המן אתה לביתיה והמן נופל על המטה נופל אמר רבי אלעזר מלמד שבא מלאך והפילו עליה אמר ויי מביתא ויי מברא¹⁹ ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית ויאמר חרבונה וגו' אמר רבי אלעזר אף חרבונה רשע באותה עצה היה כיון שראה שלא נתקיימה עצתו מיד ברח והיינו דכתיב²⁰ וישלך עליו ולא יחמול מידו ברוח יברח²¹ וחמת המלך שככה שתי שכיכות הללו למה אחת של מלכו של עולם ואחת של אחשורוש ואמרי לה אחת של אסתר ואחת של ושתי. לכלם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימן נתן²² חמש חליפות אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל

ודחי עשרה אלפי ככרי כספא. שמעתי שעשרה אלפי ככר כסף עולין חצי שקל¹⁸ לכל אחד מישראל שהיו שש מאות אלף כשילאו ממלכתיים¹⁷ ואמר שיתן לאחשורוש כל פדיונם (6) ודוק ומשכח: כ"ך

המלך והמן נדחף אל ביתו אבל תפוי ראש: [אסתר ג, ו]. [ח] ויספר המן לרש אשתו ולכל אויביו את כל אשר קרהו ויאמרו לו תבטו ורש אשתו אם מרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפל לפניו לא תוכל לו כי נפל תפול לפניו: [אסתר ג, ז]. [ח] והודה אתה יהודי אחיך ידך בערף אויבך ושתמו לך בני אויבך: [בראשית כח, י]. לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך וזכה לישועתה לנו: [תהלים פ, ג]

א) גמ' אמר ליה ההוא סגי ליה: (ב) שם כיון דאמר ליה בת מלכים אנא מנצית שאלו: (ג) רש"י ד"ה שמי סופר וכו' עד שצוה כורש וכו' כמנעו שטנה [והובא בסדר עולם שבני המן כתבו שטנה הס' 7: (ד) ד"ה מלמד שהימה וכו' מרובי דבר זה] אהה לומד שהיה לה לומר המן הרע הזה אלא שהיתה רוצה לומר על אחשורוש איש נר ואריג (על המן הרע הזה: (ה) תוס' ד"ה ודמי וכו' כל פירוט. נ"ב פי' הכר הוא ס' מנה [ושל קדש ק"כ מנה] והמנה כ"ה סלעים [והמן נתן עשרת אלפים ככרות של חול שהם ה' אלפים של קדש והמתנות השקל בעד מ"ר אלף משנה אחת עולה מאת ככר של קדש] וימי שנותיו שבעים שנה ומנן כ' ומעלה נתנו כופר נפש והמן נתן בעד ממשם שנה בעד מ"ר אלף:

א) גמ' אמר ליה ההוא סגי ליה: (ב) שם כיון דאמר ליה בת מלכים אנא מנצית שאלו: (ג) רש"י ד"ה שמי סופר וכו' עד שצוה כורש וכו' כמנעו שטנה [והובא בסדר עולם שבני המן כתבו שטנה הס' 7: (ד) ד"ה מלמד שהימה וכו' מרובי דבר זה] אהה לומד שהיה לה לומר המן הרע הזה אלא שהיתה רוצה לומר על אחשורוש איש נר ואריג (על המן הרע הזה: (ה) תוס' ד"ה ודמי וכו' כל פירוט. נ"ב פי' הכר הוא ס' מנה [ושל קדש ק"כ מנה] והמנה כ"ה סלעים [והמן נתן עשרת אלפים ככרות של חול שהם ה' אלפים של קדש והמתנות השקל בעד מ"ר אלף משנה אחת עולה מאת ככר של קדש] וימי שנותיו שבעים שנה ומנן כ' ומעלה נתנו כופר נפש והמן נתן בעד ממשם שנה בעד מ"ר אלף:

א) גמ' אמר ליה ההוא סגי ליה: (ב) שם כיון דאמר ליה בת מלכים אנא מנצית שאלו: (ג) רש"י ד"ה שמי סופר וכו' עד שצוה כורש וכו' כמנעו שטנה [והובא בסדר עולם שבני המן כתבו שטנה הס' 7: (ד) ד"ה מלמד שהימה וכו' מרובי דבר זה] אהה לומד שהיה לה לומר המן הרע הזה אלא שהיתה רוצה לומר על אחשורוש איש נר ואריג (על המן הרע הזה: (ה) תוס' ד"ה ודמי וכו' כל פירוט. נ"ב פי' הכר הוא ס' מנה [ושל קדש ק"כ מנה] והמנה כ"ה סלעים [והמן נתן עשרת אלפים ככרות של חול שהם ה' אלפים של קדש והמתנות השקל בעד מ"ר אלף משנה אחת עולה מאת ככר של קדש] וימי שנותיו שבעים שנה ומנן כ' ומעלה נתנו כופר נפש והמן נתן בעד ממשם שנה בעד מ"ר אלף: